

Milena ODA:

PÍ NA DRUHOU

Když je něco iracionální už samo o sobě, lze přesto dojít k racionálnímu výsledku? Pokud se musí držet pravidel logiky, jinak se ztratí a dojde ke klamným závěrům. To, co platí pro předložení vědeckého důkazu, platí s příslušnou změnou i pro méně racionální činnosti. Vědci, ale i básníci, spisovatelé (nebo učitelé a podobní) používají při řešení úloh specifická kritéria, neboť každý z nich se pokouší udělat svou věc dobře, dát jí smysl. Tvrdí, že nesmyslnost neznají. Jak smysluplné či nesmyslné jsou myšlenky a představy, které popisují vymyšleným věcem nebo sobě samým? Je to komplikovaná síť vnímání, vědomí a schopností. Nic však není komplikovanější než schopnost rozluštit, zda duše je osvobozena od dennodenně zavedených, často klamných jistot a přesvědčení, a zda ještě promlouvá smysluplně.

Pokud bychom měli Piuse popsat příznaky hodnotícími inteligenci, pak racionalisté by řekli „nepřítelny, pošetily a bláznivý“. Nechceme (si) ho však hned představit jako blázna. To, že se někdo zabývá řešením pí, odpovídá jeho vnitřní potřebě, nedělá to z nudy. Vnitřní svět je nutno rozvíjet a mít pro to vyslovený dobrý důvod, ale odpověď na otázku proč nemusí být logická. A udělat nějakou věc jistým – svým – způsobem či ji uspořádat dle jistého řádu a nakonec celou činnost jako modus operandi označit pojmem logická nebo nelogická... racionální nebo iracionální, to může být často klam či věc omyl. Nic není tak jednoznačné. Ale koneckonců i v omylu tkví smysl života.

Tato didaktická sugesce přesahuje příběh o Pí, jehož cílem je probudit na základě pečlivého zkoumání zájem, ano, Pí pochopit a porozumět mu.

Pius, učitel matematik, byl den od dne čím dál tím víc neklidný - bál se snad něčeho, někoho? Byl nedokavý. Očekával snad s někým tělesnou blízkost? Co se to s ním stalo? Občas přisobil dojmem, jak kdyby se chtěl už konečně něčeho zmocnit. Ten neklidný stav v něm vyvolával utrpení známých – až skoro nekonečných rozměrů. Stávalo se, že se lekal, po celém těle se táhl, především, když viděl své milované rovnice, čísla. Nemohl pochopit, že vřada se chová jako žena, měl z ní najednou takový strach? Obavu, že se něco má stát...? Pius neměl ženu, ale měl svou vědu – matematiku. Miloval ji nade vše, a stejně jako žena láká, svádí omamnými mastmi, voňavkami, tak dlouho, až jí její protějšek už nedokáže odolat, a pak ho pomalu zničí, i tak se chová vřada. Avšak (nejen) s vědou narážíme na hranice reality, dostáváme se do klamných – iracionálních představ, cítíme blízkost šílenství, zahalující, zatemňující samotu. Pokud musí být ale sám, aby poznal své hranice... a nebo je nepozná nikdy! Kdy se dostaví ten záhadný okamžik svobody ducha, absolutně osvobozující pocit štěstí? Kdy jsou tělo, hlava osvobozeny od strachu? Pius cítil to žhnoucí těleso iracionálního kosmu, jeho nekonečnou dimenzi, sílu a moc, jak se k němu nezadržitelně blíží. Cítil intenzivně ten nový stav vědomí, který už nejde změnit. Kdy celé Já spíše k šílenství, je povýšeno ke kosmu, a nakonec navždy zachváčeno iracionalitou.

Ano! Te! Te! nastal ten okamžik, usmál se Pius a věděl, že přišla ta chvíle pro jeho číslo! Žádné

přirozené nebo spřátelené číslo, nezvolil si dokonce ani prvočíslo, ale zcela zvláštní číslo: iracionální číslo pí. Ve 3 hodiny 14 minut vysloví Pius, učitel matematiky, číslo 3,14 a hned pokračuje 1592 6535..., nahlas říká další číslice 8979... Šťastně se směje a oslovuje nahlas nová a nová čísla... Neklid se v něm probudil už zcela. Je známá matematická věta, že kdo se zabývá Ludolfovim číslem nebude nikdy klidný, tak jako v lásce. Pius tedy nepřerušeno vyslovuje další čísla v jejich nekonečné řadě a volá je pro sebe. „Mluvit v číslicích, musíš dál mluvit v číslicích! 264 338... Jen ty jsi přerušil přijímat do sebe to božské číslo, musíš si zapamatovat další a další místa toho mocného čísla, musíš znovu dokázat nekonečnost čísla pí, tuto touhu vlastníš ty a jen tobě, Piusi, jde přiroda vstříc! Piusi, jen ty jsi schopen zdůvodnit existenci pí. Ano, ano, te přišla tvá chvíle“, souhlasí, skřehotá a šklebí se... nechává se unášet svými pohyby a jeho myšlenky nahlížejí do hlubin abstraktního světa matematiky.

- Existují tři domněnky, pro se „to“ Piusovi stalo: Jedna příčina může spočívat v jeho nekonečné fascinaci čísly nebo v jeho velkém (takzvaně iracionálním) přání být velkým matematikem jako Évariste Galois nebo Niels Henrik Abel, anebo je jednoznačná příčina přece jen v tom, že Piusovi všichni říkají Pí? Syn často varoval své rodiče, aby mu neříkali Pí, poněvadž cítil blízké nebezpečí možné vnitřní proměny – z Piuse na Pí. Jméno Pí je přece pro matematika vysloveno „hrou s ohněm“!

Pius se cítí jako pí. Konečně! Jako učitel matematiky ví, co se mu přihodilo, co už se nemůže zastavit, on to ale ani zastavit nechce ...! Vnitřní hlasy jsou nezadržitelné... „Zjednej si konečně nekonečný respekt mezi sobě rovnými. Zapomeň na učitelské povolání, vysmívají se ti! Nechtěl ses stát velkým matematikem? Nebo chceš zůstat obyčejným učitelem? Tvůj bystrý rozum, tvé triumfální matematické vědomí. Nevidíš, jak důležité, podstatné hovory vedeš s číslicemi? Jak krásné, vysoce estetické jsou číselné rovnice a k tomu nekonečné kombinace číselných prvků. A ještě víc! Cítíš ten éterický dotek! Je to nekonečná láska, vztah – ne jako k ženě! Díky Božímu nadání jsi tvůrcem velkých idejí. Staneš se velkým Mr. Pí!“ Pius pocítuje osvobozující pocit štěstí, jež ho povznáší k vysněnému nekonečnu...

A najednou je rozčilený!! Jak společnost nejvčetnější část pí redukuje, konečně mnoho míst. A jak je oba v jejich dimenzi ignoruje! Jak všechno společnost zjednodušuje... „Mé jméno Pius a číslo pí – strašlivý příklad redukcionismu! Ach, jak námi všichni pohrdají! Te tomu konečně musím zabránit! Pí se už nikdy nesmí redukovat na několik málo míst jako 3,141592 nebo dokonce JEN na dvě místa 3,14! Chrať ho, Piusi. Pí, vidíš, jak námi oběma pohrdají! Ano, ano!“ Volá v panice a souhlasí se svým hlasem, nadšen se s ním směje, bláznivě se směje! A stále jen a jen vyslovuje čísla v té jeho nekonečné řadě... Chtěl by vlastně sdělit, jak se cítí konečně šťastný, jak je dojatý, že je obdařen tou božskou krásou, ale nemůže, nemůže to uchopit, to všechno, co se s ním děje... „Já, že blázním, já? Matko!“ volá. (Matka je jediná, která mu rozumí.) A pro něj právě vzniká nové, zcela osobní niterné přátelství s čísly, už ne to školní, redundantní a povrchní... Pí se zmocňuje při té vší nekonečnosti ohromný pocit důstojnosti. „Nekonečnost!“ těší mu oči radostí a jakoby se v ní a s ní vzdaloval... „Má duše se slavnostně spojuje s vyšším světem krásy... navždy spřátelena s nekonečností!“

Spřátelena s nekonečností!? Každý matematik však ví, že čísla nikdy nemohou být našimi přáteli. Čísla jsou jednoduchá, jednodimensionální, holá, chaotická a je jejich moc! Jsou to fosilie. „Ale pí je jiné, má pevný charakter, je iracionální, abstraktní, pilné, nepilná se v pitomostech“ odporuje Pí rozhořčeně. A jeho nový duch, kdesi mezi bděním a sněním se rozdvíjí...

Voláš m?? Jak se cítíš, Pí? ptá se ho matka. Ustaran? stojí za dve?mi, naslouchá a slyší, jak její syn vyslovuje ?íslo, což vlastn? není tak mimo?ádné, Pí si ?asto ?íká ?íslo nahlas, pomyslí si. Pí nep?ítomn?, ale š?astn? odpovídá: „Jako pí, matko. Kone?n?!“ a za?ne od za?átku od?íkávat ?íslo pí: 3,141592 6535... Pí, co je to za odpov??? Co je s tebou? T?eba už ?eší rovnici, myslí si, ?asto se nachází v prostoru své fantazie, fragmentárních rovnic, jeho myšlenky krouží jen kolem ?ísel, každé ?íslo je pro n?j myšlenka a myšlenky v ?íslech jsou i fragmentární nelogickou hrou... Matka op?t zaklepe na Piusovy dve?e a ptá se ho, jestli p?ijde k snídani, a on místo „hned“ odpoví „dva šest p?t.“ „Cože? Dva?“ ptá se matka, ješt? nic nechápe... netuší, že za chvíli se p?ed ní odehraje surreální psychodrama!

Pí neotev?e. Matka tedy vstoupí do jeho pokoje sama. Pí leží na posteli, bez hnutí, a mluví sám k sob?. Ve dne v posteli?! To je neuv?íitelné! Nep?edstavitelné, že Pí, velký matematik, lenoší. Pí si jí v?bec nevšímá, sm?je se, plá?e, zpívá a hlasit? po?ítá a poslouchá p?itom své kosmické melodie. Síla jeho p?edstavivosti pln? transcenduje s tajuplnou aurou ?íslo pí... „Pièce od pí... hudba!“ volá pianissimo a ho?e?nat? sob? lí?í, jak se p?ed ním objevují zvukové kruhy pí... „Všude kolem m? vibrují nekone?né tóny v podob? kruh?, jako vlny.“ To všechno už zná z d?ív?jška. Nyní se ale nebrání sledování všudyp?ítomného tajemství - i v hudb?. Te? mu je na jeho nekone?né stop?. Nekone?nu!

A to už matka za?ne tušit, co se Piusovi stalo. To, co se p?ihodilo jiným matematik?m. Hned ale nepozná, že nemoc je nevytlé?itelná, že se její Pí zabývá (nejen) sám sebou, ?íslem pí. Doufá, že se z té letargie, do níž upadlo mnoho matematik?, prost? dostane. Pí však už dávno opustil sféry reality a matematickou poloskute?nost prom?uje v poloneskute?nost. Jeho racionalita kapitulovala, navždy! Pí triumfuje nad rozumem! Navždy se pono?il do sv?ta ?íslo pí, už žije za jeho desetinnou ?árkou, a je nanejvýš (nachází se ve vyšších kosmických sférách) š?asten ze své všudyp?ítomnosti... Tvá?í v tvá? princip?m nezadržitelné nekone?nosti se ho zmocnili démoni iracionálna. Ano, nikdo nedbal Piusova varování, aby mu ne?íkali Pí. Zákonit? tedy k tomu muselo dojít. Pí se definitivn? cítí být nekone?ným ?íslem. Neodpovídá slovy, jen ?íslly. Matematické universum se ho zmocnilo a on se propadá do jeho melodických hlubin...

Jen na otázku: Jak se cítíš, Pí? op?t reaguje. Tuto otázku p?írozen? poci?uje jako zcela osobní a intimní dotaz. Oddan? odpoví: „Jako ?íslo pí“. A za?ne od za?átku 3,141592 6535 8979 323... Pak na list papíru napíše: „Milá matko, uchra? m? p?ed redukcionismem! Hlavn? ty! Už nikdy nechci redukovat pí jen na pár ?ísel, bezohledn?, jako to d?lá zbytek sv?ta. Redukoval bych tím nejen pí, ale i sám sebe – svou víru! Už se p?ede mnou nezmi?uj o banalitách typu jak se mi da?í, jak se cítím a podobn?..., nech m? v klidu, nep?erušuj m?, pon?vadž nep?erušíš m?, nýbrž pí, jeho nekone?nost, a já bych musel za?ít zas od za?átku! Až p?edložím d?kaz konce, m?žeme spolu op?t hovo?it!“ Od té doby se ho už nikdo nezeptá, jak se cítí, pon?vadž on se stejn? cítí jako Pí. Nikdo ho nep?erušuje, pon?vadž by tak p?erušili jeho nekone?nost... A to nikdo nechce. Doufají, že s po?ítáním brzy skon?í, p?estane ob?tovat své jméno a nakonec sv?j život ú?el?m abstraktní matematiky, a za?ne ?ešit konstruktivní problémy, které existují v matematice. Tak uvažuje jeho ustaraná matka.

Stav, že z?stane ve svém pokoji, by mohl trvat nekone?n? dlouho, pokud se týká t?ch dvou Pí – báje?ná kombinace pro stav v?nosti. Pí, te? musíš vzít na v?domí zmatek kosmického chaosu a všudyp?ítomnost pí v lidském sv?t? v celé jejich nekone?nosti, všude potkáš své pí. Ale musíš ven, venku objevíš propastný, nestrukturovaný chaos sv?ta pí. Jen se pozorn? dívej! Pius zas slyší ty hlasy,

vyskočí z postele, vyběhne ven... A už bloudí mřstem, šťasten z majestátných obrazů pí jako ještě nikdy. Mřsto se skutečně před ním rozkládá jako trojdimenzionální utkaná síť řísel a říselných kombinací, které on přeměňuje v říselné rovnice a vřty. Jaká geometrická hudba v o-tónech! V koulích, válcích, kuželech! Tisíce, miliony smysluplných souvislostí... Vřechno! Bez odporřnku, neúnavně hledá skryté matematické vzorce. Touží po tom dát všem říselicím pí duři, zcela ovládnout kvadraturu kruhu, promřit celé mřsto v nekonečnost na své dennodenní jedinečné nekonečné procházce!

Má lásko, mé vřechno! Tak všude oslovuje tu svou všudypřítomnou řadu říselic. Jak láskyplný vztah! Na každé okenní tabuli, ve řtvercových oknech, v kolech, v koulích hledá ji, sám sebe a nekonečnou lásku, ukazuje na ni prstem, přítom se zasně a radostně směje a hned si ji poznamenává, jako adresu milenky. Řísla a rovnice – jako ženy! Jsou to jen řísla a říselné kombinace, které ho potkávají, a představují, asociace, hudba, které se s ním vznášejí a rozléhají se jak láskyplná slova milované ženy. Jaké blažené pocity má při těchto setkání. Jak stále novými ciframi pulsuje! Dnem a nocí žhne jako pochode!

Vřichni už znají tento milenecký pár zářící štěstím, radostí a láskou... posedlí vášní k sobě se ruku v ruce pohybují od jedné říselice k druhé, od sebe k sobě... Týdny, měsíce a léta, každé ráno jdou společně na svou pí-procházku. Stojí proti sobě a diskutují vášnivě, nekonečně dlouho a jsou přítom nekonečně obřastněni sami sebou. Pí ho vtahuje do své moci, denně se vydávají na nekonečnou záhadnou objevnou cestu! Tráví spolu neklidné dny a noci, on s ní, ona s ním, aby rozluštili prvky a skryté skutečnosti matematických rovnic. Pí vřří, že s ní odhalí harmonii sfěr, zniří chaos a objasní záhadný kus cesty v kosmu. „Najdeme spolu tu skrytou cestu“, přesvědčuje Pí oddaně a láskyplně svou všudypřítomnou lásku. A ř tápe v temnotách, ale horlivě a démonicky ve své nadřji svádí denně nekompromisní souboj s vnřjšími racionálními silami a s mocí matematiky. Na vřřnost rozhodnut a oddán každodennímu boji s nedosažitelným...

Také jeho kolegové ho navřřtřvují, aby slyřeli malý kousek z nekonečné řady říselic nebo jeho nové myřlenky. Avřak nikdo nerozumí jeho (hypotetickým) kombinacím řísel a rovnicím v jejich bezdimenzionálnosti. Dospívá právě k matematickému řešení! Nikdo neví, co cítí a kde se nachází... je zavřen mimo jejich prostor. Pí na ně jen pohlédne, ani nepřpne, vzdálí se piánko, nechce se s nimi piplat, radřji se ponoří do svého svřta za desetinou řárkou, všichni pimprlové a pipky mu jsou řumafuk. Provokativní drzouni se svřými vřřnými námitkami mu jsou jen k smřchu. Střny v jeho pokoji, poznámkové seřity, každý lístek - vřechno je popsáno cennými variacemi řísel. Leží tu hory (a zase hory) poříslovaných papřř s nekonečnými řadami říselných vztahů.

A co ještě? Pí je pionřrem slovníku Pí. Sepisuje pikareskní pikolo slovník – celý pí-svřt ukládá do Pí-slovníku! Pikolo Pí-lexikon se všemi slovy na pí ve vřech svřtových jazycích. Pí krát stovky slov! Jak pikantní vynález! Pí tak dobude matematický svřt Pí. Tak řasto je dojatý k slzám – piangendo! Má stále otevřen svřj (stále ještě) nedokončený slovník Pí..., zapisuje si vřřně nová a nová písmenka na pí a piánko si je znovu a znovu prořřtá, jak ta mu pokaždě dodají odvahy, nevzdat se mezi řmi ignoranty...! Mé drahé pí, objímá Pí svou všudypřítomnou lásku... a con piace písma? stále přře, do ucha mu přpá hudba plná o-tónů v pí-kruzích, jež se line pitoreskní krajinou vřech pí-řísel a písmen na pí a kvřtiny Pimpinelly ho omamují... A pak zase v piccobello obleku si venku přská a jako pierot pochoduje i se svřm Pí-slovníkem od pí-okna k pí-oknu svřm pí-mřstem. Obřas je piacendo zasmušilý, to zrovna polyká hořkou pilulku ignorance jež pramení z tuposti ze strany řch vřřných pitomců, nestoudných řosáků, ponřvadř jím, Pí ještě stále opovřhují. Jak ho to trápí, bolí jak rána na řle... Zmocňuje se ho

vzteky a on zoufale hledí směrem k nekonečnu. Pí, má lásko, ještě pořád tě redukuji na 3,14. Pietoso... pitoyabel, musím ty pitomce konečně použít pořídně od píky - byl jsem přece užitkem! A tak Pí píše každou noc nekonečnou řadu říslic na (pískovitou) zem, aby je nikdo nepřehlídl a piánko si popískává svou pí-píseň... A jí přitom svou zamilovanou pí-pizzu - kdo by neznal teorém pizza!? (Samozřejmě, že má i své pisoárové pí-kouty!)

Ano, od té doby, co už Pius není sám, je tak pí-šťastný se svou všudypřítomností, žije radostně svůj pí-život jako pikador na piedestalu, a dává všem pí-znamení o svém věčném štěstí... jako by byl skutečně nekonečný pí-ráj!

Známěny přeložila Hana Linhartová, text autorizovala Milena Oda pro LITERARNÍ NOVINY 2009, PRAHA

